

11.02.2011

Ajalugu

- 1 Pildil nähtav värav asub Sankt-Peterburis ning on püstitatud 1812. a. Isamaasõjas Napoleon I löönud vene vägede auks. Uhke värava arhitektiks on Vassili Stassov, skulptuurse dekoori eest hoolitses aga Vassili Demut-Malinovski – Eestis asuvate Barclay de Tolly hauamonumendi ja mälestusamba autor. Meile huvipakkuvaim asjaolu on ilmselt aga fakt, et värav kannab ühe Eesti linna nime. **Mis linn?**

- 2 15. sajandil elanud renessanssajaloolane ja diplomaatik Lorenzo Valla on tuntud ühe keskaja poliitikat oluliselt mõjutanud valeüriku paljastamisega. Seda dokumenti kutsutakse „... kingituseks“ (lünka sobib ühe Rooma keisri nimi). Selle ürikuga olevat keiser, kes ise Bütsantsi kolis, pändunud oma ilmaliku võimu Rooma üle paavstile. **Kes oli see keiser, kelle nimi sobib lünka?**

- 3 Näete Eestiga seotud olnud meest, kes sai 1718. aastal Norras kindlust piirates kuuli pähe (kahtlustatakse, et mõrvar võis olla tema enda „leerist“). **Kes?**

- 4 **Nimetage riik**, kus on alates 1890. aastast riigipeadeks olnud ainult naised. Neid on kokku kolm, pildil neist keskmine, kes oli riigipeaks 1948-1980.

- 5 1) Sureb kuninganna Victoria ja Suurbritannia kuningaks saab Edward VII.
 2) Ebaõnnestub katse mõrvata Saksa keiser Wilhelm II, õnnestub aga USA presidendi William McKinley mõrv.
 3) Sünnivad: Marlene Dietrich, Walt Disney, Jean Dubuffet, Louis Armstrong jpt.
 4) Surevad: Giuseppe Verdi, Henri de Toulouse-Lautrec, Vassili Kalinikov jpt.
 Lisaks saab selle aastaarvuga ühtivale numbrile helistades kasutada EMT-e m-parkimise teenust. **Mis aasta?**

11.02.2011

Loodus & Geograafia

6 Mättad, mida meie tänu Edgar Valterile tunneme “pokudena” on moodustatud teatud karedate lehtede ja kolmekandiliste vartega taimede poolt. Eestis kasvab küsitava taimeperekonna (*Carex*) esindajaid kokku rohkem kui 70 eri liiki, kuid mättaid moodustavad neist ainult 2 taimeliiki: mätas... ja luht... - just nimetatud taimeliikide võsundid jäävad kasvult hästi lühikeseks ja kogunevad ühe emataime ümber liitudes ajapikku mättaks. **Mis taimeperekond?**

7 Küsitav USA-Mehhiko piirijõgi saab alguse Kaljumägedest ja suubub Mehhiko lahte. See on u 3034 km pikk. Paljudel puhkudel on USA-sse emigreeruda püüdnud mehhiklased püüdnud seda jõge ületada, väidetavalt ka ujudes, ning see on andnud neile sõimunime „wetbacks“ („märjad seljad“). **Mis jõgi?**

8 See hall ja silmapaistmatu linnuke on meie laululindudest ainus, kes ei laula. Muidu on ta üsna julge ja ka nende pesi võib leida kõige ootamatuma kohtades. Mõnikord näiteks toetub pesa ainult ühele pikale naelale maja seinas, teinekord on pesa ehitatud ülesriputatud korvi. **Mis lind?**

9 Küsitav loomake on üks vähestest söödavatest ainuõsseliikidest. Jaapanis ja Hiinas püütakse neid tuhandeid tonne aastas. Nad on üsna levinud ka Läänemeres. **Kuidas neid Eestis kutsutakse?** Võite pakkuda nii ametlikku kui rahvasuus levinud nime.

10 Kuulete 1975. a. valminud lugu pealkirjaga “Kassiopeia”, mis valmis küsitaval heliloojal kõigest neljateist aasta vanuselt ühel tähesajusel suveõöl klaveril, mis toa remondi tõttu oli õue lageda taeva alla tõstetud. Helilooja, kes muuhulgas valiti 2010. a. Aasta Muusikuks, loobki oma teoseid inspireerituna tähistaevast. Muusikuna on tuntud ka küsitava õde; pole ka midagi imestada, sest õe-venna perekonnanimi tähendab murdes ööbikut. **Kes?**

11.02.2011

Sport

11 Selles mängus on kaks kolmekümne minuti pikkust poolaega, vajadusel mängitakse ka lisa-aeg. Ala on üsna füüsiline, ning vastasmängija takistamist tema selja tagant või küljelt loetakse tavaliselt veaks. Esimest korda oli küsitav ala olümpial kavas 1936. aastal Berliinis. Küsitava mängu moodsad reeglid pärinevad 19. ja 20. sajandi vahetuse Taanist. Pekingi olümpiamängudel tuli meeste arvestuses olümpiavõitjaks Prantsusmaa meeskond ning naiste arvestuses Norra naiskond. On olemas ka tšehhi, gaeli ameerika jpt (lünkadesse sobib selle ala nimi). **Mis spordiala?**

12 Eesti 2010. a. parimad jalgpallurid. Kes?

13 Vormel-1 sarja uustulnukad aastal 2011 – Jerome d’Ambrosio, Sergio Perez ja Pastor Maldonado – esindavad kolme riiki, kust viimase 15 aasta jooksul pole tulnud mitte ühtki GP starti jõudnud sõitjat. **Nimetage need kolm riiki** (1 õige – 1 p., 2-3 õiget – 2 p.)

14 Mees fotol on praeguse Euroopa Liidu eesistujariigi president. **Mis riik ja kuidas on mehe nimi?**

15 Saksamaal Gelsenkircheni linnas asub Bundesliga meeskond, kelle koduareeniks on õlletehase nime kandev Veltins Arena. Meeskonna laialt tuntud nimes aga ei sisaldu kodulinna nime, küll aga ühe selle linnaosa nimi. Klubi on asutatud 1904 ja klubi ametlik laul on “Blau und weiß, wie lieb ich Dich”. **Mis jalgpalliklubi?**

11.02.2011

Teadus & Tehnika

- 16** Ka vähekogenud ristsõnalahendajatele peaks olema tuttav Karel Čapeki kolmetäheline teos "R.U.R". See 1920. a. ilmunud näidend on meile ehk enim tuntud ühe selles kasutatud uudissõna poolest, mis nüüd maailmas on üldlevinud. Küsitav sõna on tuletatud tšehhi keelest ning kannab algselt tähendust "töö". **Mis sõna?**
- 17** Küsitava tšehhi masinatootja näol on tegu maailma vanuselt kolmanda autode valmistajaga (ettevõtte asutati juba 1850. aastal). 1897. aastal valmistas firma Kesk-Euroopa esimese sõiduauto, mis kandis nime *Präsident*. 1999. aastast firma enam sõiduautosid ei tooda, aga jätkab suurte veoautode tootmist tänapäevani. Oma ajaloo jooksul on firma kandnud erinevaid nimesid. Praeguse nime on ta saanud ühe mäestiku järgi, mis asub selle asukohalinna Koprivnice läheduses. **Mis firma?**
- 18** Küsitava mehe (1814-1862) leiutise tõttu on käibel ütlus, mille kohaselt "jumal lõi küll inimesed, kuid tema tegi nad kõik võrdseks". **Kes?**

- 19** **Kuidas nimetatakse teadusharu, mis uurib kivimeid ja nende teket?** Selle teadusharu nimetus pärineb kreeka keelest, ning seda võib tõlkida kui „kivi“+„teadmised“. Kitsamas tähenduses tegeleb see küll kristalsete kivimitega (settekivimitega tegeleb litoloogia). Laiemas tähenduses võib seda mõista kui kivimiteadust, mis uurib kõike kivimite tüüpe.
- 20** Küsitava iiri rockbändi nimi kattub *Ford Model-T*-le rahvasuus antud hüüdnimega. Kuuldava loo „Whiskey in the Jar“ originaalesitaja on küll kooslus nimega The Dubliners, kuid just küsitava bändi versiooni arranžeerimist kopeeris Metallica oma versioonis, mis on ehk ka kõige tuntum antud laulu salvestus. **Mis bänd?**

11.02.2011

Kultuur

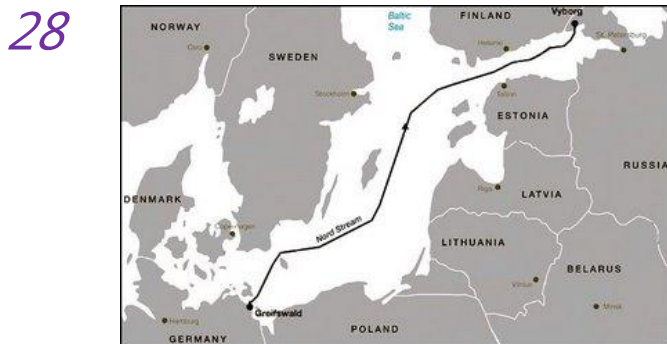
- 21** Eesti Päevalehe artiklis väitis keeleteadlane Peeter Päll, et ka ühe põlvkonna jooksul võib esineda muutusi sõnavaras, sealhulgas sõnade käibelt kadumist. Näiteks tõi ta sõna „selve”, mis oli pakutud 1972. aasta sõnavõistlusele. Erinevalt igast nõukogudeaegsest inimesest, pidavat praegused noored sellele tähenduse pakkumisega hätta jääma. **Kuidas on lood teiega?**
- 22** Küsitav on Eesti noorema põlve kirjanik, kirjandusliku rühmituse „Purpurnust.org“ liige. Hoolimata noorest east on kirjanik pälvinud juba palju tähelepanu ja tunnustust. Tema debüütromaan „Mina, Mortimer“ (2007) pälvis Eesti Lastekirjanduse Keskuse ja kirjastuse Tänapäev korraldatud 2006. a. romaanivõistlusel III koha, kaks aastat hiljem aga pälvis noorsooromaan „Enesetapjad“ (2009) samal võistlusel I-II koha. Romaan „Minu sõraline sõber“ (2009) aga jagas Eesti Romaaniühingu 2008. a. romaanivõistlusel III kohta. **Kes?**
-
- 23** Selle levimuusika žanri ristiisaks nimetatakse Clevelandi raadio DJ-d Alan Freedi (žanr kujutab endast tegelikult teise nime tahta peitunud rütmibluusi). 1952. aastal uuris ta ühe plaadipoe omaniku palvel valgete noorte muusikamaitset. Tulemused olid üllatavad: selgus, et uuritud noori huvitas rütmibluus (*r'n'b*), mida peeti neegrimuusikaks. Selle peale palus Freed enda ülemustelt luba panna oma tavapärase saate lõppu erisaade rütmimuusikast. Selle nimeks sai „*Moondog's Party*”. Saated olid populaarsed ja innustasid Freedi korraldama kontserte, millel esinesid toonased *r'n'b* kuulsused: Fats Domino, ansambel The Drifters jt. Kokkuvõtvalt võib väita, et Alan Freedi põhiteene oli rütmibluusi promomine teise nime all. **Mis nime all reklaamis Freed rütmibluusi?**
- 24** Ilmselt enamikule meist tuntud loo „*Born to Be wild*” esitajaks on Kanada-ameerika bänd, mille eelkäijaks oli Torontos tegutsenud *The Sparrows*. Bänd on oma nime saanud ühelt Herman Hesse 1927. a. ilmunud teoselt, mis kirjeldab peategelase Harry Halleri vaevlemist psühholoogilises kriisis. 1960ndate lõpus oli nimetatud teose populaarsus USAs hipide seas nõnda suur, et seda hakati pidama omamoodi „hipi-taskupiibliks massväljaandes”. **Mis bänd?/Mis kirjandusteos?**
- 25** See lausa ikooni staatusesse jõudnud prantsuse lauljatar (1915-1963) pälvis oma lühikese kasvu ja närvilise meelelaadi tõttu juba varakult hüüdnime „Pariisi varblane”. Tema eluloo põhjal väandatud film „*La Vie en Rose*” („Elusse armunud”) tõi Maria Cotillard'ile 2007. a. parima naispeaosatäitja Oscari. **Kes?**

11.02.2011

Poliitika & Majandus

26. septembril 1987 ilmus ajalehes "Edasi" Siim Kallase, Tiit Made, Edgar Savisaare ja Mikk Titma artikkel, milles pakuti välja programm Eesti NSV iseseisvaks majandamiseks Nõukogude Liidu koosseisus ja kus muuhulgas soovitati Eestis oma raha kasutuselevõttu. Seetõttu võib nimetatud artiklit lugeda ka rahareformi ehk Eesti kroonile ülemineku sümboliseks alguseks. **Mis nime või ka lühendi all seda väljapakutud programmi tuntakse?**

27 Pildilolev naine on ühel kõrgel ametipostil. **Kes?**
(õige nimi 2 punkti, ainult ameti eest 1 punkt)

Kaardil näete eestlaste seas palju pahameelt tekitanud maagaasi torujuhet, mis algab Venemaalt Viiburist, kulgeb läbi Läänemere ja lõpeb Saksamaal Greifswaldis. **Mis nime all seda gaasijuhet tunneme?**

29 Küsitava Ameerika kirjastus- ja meediaettevõtte peamine väljaanne on samanimeline majandusajakiri, mis omasuguste seas on üks maailma prestiižsmaid. Ajakirja nimi tuleneb selle asutaja ja esimese peatoimetaja oli Bertie Charles ... perekonnanimest. Väljaanne on eelkõige tuntud mitmesuguste nimekirjade avaldajana, näiteks "enim teenivad surnud kuulsused", "100 mõjuvõimsaimat naist maailmas" ning "maailma dollarimiljardäride nimekiri". **Mis ettevõtte?**

30 Näete Independence Halli – hoonet, kus võeti vastu nii Ameerika Ühendriikide esimene põhiseadus kui Iseseisvusdeklaratsioon. Selle taustal on ka arusaadav, miks seda on kujutatud USA suurima, sajadollarilise rahatähe tagaküljel. **Mis linnas nimetatud ajalooline ehitis asub?**

11.02.2011

Meelelahutus

- 31 Pildil nähtav mees on tuntud nii kirjaniku, laulja kui kitarristina. 1998. a liitus ta Vaiko Epliku bändiga “Claire’s Birthday” vahetades välja lavakunstikooli läinud kitarristi Priit Võigemasti. Pärast Claire’s Birthday laialiminekut on küsitava koostöö Eplikuga jätkunud, muuhulgas on just tema ansambli “Koer” loo “Maiu on piimaauto” sõnade autor ja esitaja. Hetkel on küsitav tuntud nii oma sooloprojektiga kui osalusega ansambelis Köök. Kes?

- 32 Küsitav James Bondi filmide TV-paroodiaseriaal filmiti ajavahemikus 1965-1970 ning selle keskseks tegelaseks oli Don Adamsi kehastatud nimikangelane koodnimega Agent 86. Töötades eriti salajasel agentuuris CONTROL oli tema ülesandeks võidelda kurjade agentidega organisatsioonist KAOS. 2008. a. linastus seriaali põhjal tehtud komöödiafilm, kus peaosa mängis Steve Carell. Kes on see “superagent”?

- 33 See arvutimängude sari toodi avalikkuse ette 2007. aastal, tänavu toodi välja sarja 7. mäng. Osa mängu kulgeb ristsõdade ajastul, osa renessansiajal. Viimastes on üheks peategelaseks Rodrigo Borgia ehk paavst Aleksander VI, keda näete ka siin pildil. Nimetage see mängude sari.

- 34 1968. aastal räägib Tartu miilitsaosakonna ülema asetäitja Valdmann ajalehes „Edasi” sellest, kuidas alates sama aasta 1. jaanuarist toimima hakanud muutus on mõjutanud miilitsa tööd. Tema sõnul pole tööd juurde tulnud, küll aga on miilitsa töö raskuspunkt kandunud laupäeva õhtult (mil on ka üsna paljutööd) üle reede õhtule; pühapäeva õhtud olevat „sündmustevaesemaks” jäänud. Samas märkis miilitsatöötaja, et seoses toimunud muutusega teevad talle muret ka tegevusetu tänaval luusivad noored, keda on aina rohkem näha ning soovitas hakata mõtlema nende vaba aja sisustamise võimaluste peale. Mis muutis politseile reede õhtud eriti tõiseks?

- 35 Kuulete Walesis sündinud lauljatar, kelle perekonnanimi on Diamandis. Nime on ta pärinud oma kreeklasest isalt. Kuidas on lauljatar eesnimi?

11.02.2011

Varia

- 36 Selle organisatsiooni loomine lepidi kokku 1944. a. Bretton Woodsi konverentsil. Eesti liitus 1992. a, peakorter asub Washingtonis. Küsitava ühenduse „kogurikkusesse“ panustab Eesti u. 0,03%. **Mis organisatsioon?**

- 37 21. detsembril 2012 on põhjust hinge kinni hoida, sest kurjad keeled räägivad, et just sellel päeval võib saabuda maailma lõpp ning seda ...-nimelise planeediga kokkupõrke tagajärjel. Ühelt poolt tuuakse teooriale kinnituseks fakt, et just sellel päeval pidavat lõppema maiade kalender. Teisalt kinnitab NASA, et Maakera lähiajal potentsiaalselt ohustavat planeeti nemad leidnud pole. See ei takista meid küsimast, **mis nime kannab see kurikuulus planeet?**

- 38 Kes on need kaks mõtlikku venda?

- 39 Tartumaal Pupastveres tegutseb Andrei Knjazevi talu, kus enam kui 2 miljonit Venemaalt pärit loomakest on ametis sõnnikust biohuumuse tootmisega. Loomad ise on usinad paljunejad, üks võib anda aastas kuni 1500 järglast. **Mis loomi kasvatab Andrei Knjazev?**

- 40 Teile esineb üks Euroopa 2011. aasta kultuuripealinna oodatavaid külalisi. Pildil on tüdrukud nende 2011. a. jaanuaris ilmunud albumi kaanelt; samalt albumilt on pärit kuuldav lugu *Better than us*. **Mis bänd?**

Vastused

1. Narva värav
2. Constantinus
3. Karl XII
4. Holland
5. 1901
6. Tarn
7. Rio Grande
8. Hall-kärbsenäpp
9. Meririst e. millimallikas
10. Urmas Sisask
11. Käsipall
12. Konstantin Vassiljev, Anastassia Morkovkina
13. Belgia, Mehhiko, Venetsueela
14. Ungari, Pal Schmitt
15. Schalke 04
16. robot
17. Tatra
18. Samuel Colt
19. petroloogia
20. Thin Lizzy (eesti keeles „Plekk-Liisu“)
21. iseteenindus
22. Birk Rohelend
23. rock'n'roll
24. Steppenwolf (e.k. Stepihunt)
25. Edith Piaf
26. Isemajandav Eesti ehk lühendatult IME
27. Mari Kiviniemi, Soome peaminister
28. Nord Stream
29. Forbes
30. Philadelphia
31. Jaan Pehk ehk Orelipoiss
32. Maxwell Smart
33. Assassin's Creed
34. viiepäevasele töönalale üleminek (st laupäevad muutusid vabadeks päevadeks)
35. Marina (esinejanimi Marina and de Diamonds)
36. IMF (Rahvusvaheline Valuutafond)
37. Nibiru
38. vennad Voitkad (vasakul Aivar ja paremal Ülo)
39. vihmaussid
40. White Lies

Küsimused:

Madis Hurt, Aare Olander, Mati Räli, Ants Siim